

Zbigniew Pianowski, Jerzy Frazik

Kraków - Wawel. Rejony IV, VIII, X

Informator Archeologiczny : badania 18, 131-132

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Szerokość konstrukcji drewnianych sięga 6,5 m. Nasyż z nimi związany jest częściowo zniszczony, w związku z tym jego szerokość i wysokość jest obecnie trudna do sprecyzowania.

Podczas badań używano ceramikę z obrębu konstrukcji drewnianych, zabytki żelazne, fragmenty obrabianego drewna.

KRAKÓW - STARE MIASTO
Pl. Wiosny Ludów
Kościoł MW Świętych

Muzeum Archeologiczne
w Krakowie

Badania prowadzili: mgr Teresa Radwańska, mgr Marek Cwetsch /autor sprawozdania/. Nadzór naukowy sprawował doc. dr Kazimierz Radwański. Finansowało Muzeum Archeologiczne w Krakowie i Konserwator Zabytków Archeologicznych w Krakowie. Drugi sezon badań. Przedpole północnej części Okołu. Wczesne średniowiecze, średniowiecze, okres nowożytny.

W trakcie prac ziemnych związanych z budową cokołu pomnika Mikołaja Żybkiewiczza, na skwerze Placu Wiosny Ludów odkryto fragment muru kamiennego zbudowanego z tzw. kostki romańskiej. Rozpoczęto systematyczne badania archeologiczne, spodziewając się, iż odkryty fragment muru związany jest z najstarszą fazą budowy Kościoła MW Świętych. Kościół ten jest wzmiankowany w źródłach z połowy XIII w., znane są też późniejsze źródła dotyczące poszczególnych faz jego budowy do momentu rozbiórki obiektu /1835-1842/. W roku 1961 przeprowadzono na Placu Wiosny Ludów sondażowe badania archeologiczne, które potwierdziły znane ze źródeł rozplanowanie fazy gotyckiej kościoła.

Badania miały na celu rozpoznanie południowego muru nawy, południowo - zachodniego narożnika obiektu /skarpa narożna/ oraz zachodniej strefy kościoła. Prace koncentrowały się na zewnątrz obiektu. Wytoczono wykopy: V, VI, VII o łącznej powierzchni około 80 m².

Wykop V Stratygrafia: 40 cm - humus współczesny do 2 m warstwy gruzu /pozostałość rozbiórki 1835-1842/, do 3,45 m - warstwy przemieszane /niektóre wczesne średniowiecze, średniowiecze, okres nowożytny/, wykopy grobowe/ średniowiecze - okres nowożytny/.

W wyniku badań odsłonięto odcinek muru południowego nawy o długości 4,5 m wraz ze skarpią boczną. Na głębokości 90 - 170 cm wystąpiła nieciągła warstwa złożona z kostki romańskiej o przeciętnym wymiarze 15 x 8 cm. Poniżej zarejestrowano warstwowy mur z kamieni łamanych/ 3 warstwy o grubości 50 - 70 cm /spojony dużą ilością zaprawy wapiennej. Skarpa boczna jest związana z murem nawy. Na omówione wyżej elementy obiektu nakładają się wątki ceglane i kamienne związane z rozbudową południowego zaplecza kościoła po roku 1676 /kruchta, ossaria/.

Na głębokości około 300 cm wystąpiły wkopy grobowe cmentarza przykościelnego /ogółem 14 grobów/. Szkielety pochodzą z okresu nowożytnego. Uwagę zwraca grob nr 8 /trumna obita miedzianymi ćwiekami/.

Wykop VI Stratygrafia: do 40 cm - humus współczesny, do 160 cm - warstwy gruzu /pozostałość rozbiórki 1835-1842/.

Odsłonięto południowo-zachodnią skarpię narożną do głębokości 180 cm. Lica skarpy wykonane są częściowo z kostki romańskiej. W wątek włączono także ciosy dużych rozmiarów wykonane z piaskowca. Obserwacja szczegółów konstrukcyjnych skarpy skłania do twierdzenia o wtórnym użyciu budulca romańskiego.

Wykop VII Stratygrafia: do 40 cm - humus współczesny, do 90 cm - warstwy gruzu z udziałem kości ludzkich /warstwa przechodzi do deskowanego wkopu i sięga do calca/, do 2,20 m - średniowieczny poziom użytkowy, do 3,5 m - nawarstwienia wczesnośredniowieczne z wyraźnym poziomem osadniczym na głębokości 280 - 300 cm /poziom palenisk/.

W wykopie uchwycono nawarstwienia wczesnośredniowieczne przecięta przez wkop nowożytny i partię fundamentową domu wikariuszy /XVIII w./.

Prace w wykopie nie zostały ukończone, zwraca jednak uwagę poziom osadniczy z paleniskami oraz wczesnośredniowieczne warstwy zawierające dużą ilość kości zwierzęcych. Bliskie sąsiedztwo wykopu względem skarpy narożnej kościoła pozwala na uzyskanie w przyszłości nawiązania stratygrafii, a co za tym idzie uściślenia chronologii obiektu.

W trakcie badań uzyskano wiele interesujących zabytków ruchomych: ceramikę, przedmioty żelazne /noże, podkowy, fragmenty ostróg itp/, monety, medaliki oraz krzyżyki pochodzące z grobów.

Planowane jest zlokalizowanie wejścia do kościoła od strony zachodniej oraz odsłonięcie murów kaplicy i prezbiterium. Kluczowym problemem jest rozwiązanie kwestii budulca romańskiego. W chwili obecnej należy skłaniać się do twierdzenia, iż został on użyty wtórnie.

KRAKÓW - WAWEL
Rejon IV, VIII, X.

Kierownictwo Odnowienia Zamku
Królewskiego i Państwowe Zbiory
Sztuki na Wawelu

Badania terenowe prowadził zespół Pracowni Archeologicznej KOZK. Autor sprawozdania mgr Zbigniew Pianowski. Konsultacja naukowa prof. dr hab. Jerzy Frazik. Finansowało KOZK. Trzydziesty piąty sezon badań, Grodzisko IX-XIII w, zamek gotycki i renesansowy, relikty osadnictwa starożytnego.

Rejon IV, katedra, krypta za wielkim ołtarzem /J. Firlet, mgr Z. Pianowski/

Kontynuowano obserwacje archeologiczno-architektoniczne, prowadzone w latach 1982 i 1983, wykonano dokumentację murów. Potwierdziła się interpretacja z 1982 r., iż część poziomu użytko-

wego kryptu stanowi fundament apsydy głównej katedry przedromańskiej /mur płytkowy na zaprawie wapienno-piaskowej/. Stwierdzono ponadto, że wzdłuż zewnętrznego lica apsydy przebiega mur z żamanego wapienia, który należy łączyć najprawdopodobniej z przebudową katedry za Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego. Relikt poobornego muru spoczywa również na koronie przedromańskiej apsydy. Przebudowa polegała więc na wyburzeniu starszego kościoła do fundamentów i powiększeniu prezbiterium ku wschodowi o grubość muru apsydy. W sparze dylatacyjnej pomiędzy pomiędzy wspomnianymi murami znaleziono niewielki fragment ceramiki budowlanej /płytki posadzkowej?/ przywarty do lica muru romańskiego. Dostał się tam zapewne w późniejszym czasie, być może w czasie pawimentacji kościoła w połowie XIII wieku.

Rejon IV, mur obronny pod kapitularem /J. Firlet, mgr Z. Pianowski/

Wykonano sondę architektoniczną w gotyckim murze obronnym, przemurowanym w znacznym stopniu przez S. Garzywołskiego na przełomie XIX/XX w. Miała ona na celu sprawdzenie, czy fundament prezbiterium kaplicy romańskiej /badanej w latach 1981-1983/ zachował się pod murem obronnym. Stwierdzono dalszy ciąg fundamentu oraz zewnętrzny, południowo-wschodni narożnik prezbiterium kaplicy. Partia naziemna muru romańskiego uległa całkowitemu wyburzeniu, najpóźniej - podczas wnoszenia gotyckiego muru obronnego wokół niższego zamku za panowania Wacława Czeskiego lub Władysława Łokietka.

Rejon VIII, rezerwat nad Smoczą Jamą /mgr S. Kozieł/

Kontynuowano nadzór archeologiczny nad robotami ziemnymi wykonywanymi przez przedsiębiorstwo "Hydrokop". Obejmowały one wykonanie wykopów pod przejścia łączące obszar właściwego rezerwatu z klatki schodowymi wiodącymi do Smoczej Jamy i na powierzchnię terenu oraz wykopu pod południowy mur oporowy rezerwatu. W całości zrealizowano przepok na przejściu po północnej stronie rezerwatu. Odsłonięto w nim odcinek austriackiego kolektora oraz XIX-wieczną, ceglana komora, mieszcząca zapewne urządzenia wodociągowe. Po zadokumentowaniu wymienione obiekty zostały rozebrane. Wykop na posadowienie południowego muru oporowego odsłonił dalsze fragmenty fortyfikacji kleszczowych z lat 1790-92 oraz poziom skały na międzymurzu. Rozpoczęto wykonywanie wykopu pomiędzy rezerwatem a austriackim szybem zejściowym do jaskini, odsłaniając północną ścianę szybu wykonaną z cegły maszynowej.

Prace prowadzono w obrębie trzech kompleksów nawarstwień: 1- z okresu międzywojennego i współczesnych, 2- z wieku XIX, należących do dwu etapów zasypywania międzymurza, 3- z okresu wzniesienia fortyfikacji kleszczowych w latach 1790-92.

Rejon X koło baszty Sandomierskiej /mgr A. Kukliński/

Kontynuowano prace na wykopie 13, gdzie w roku 1977 odkryto pierwsze fragmenty romańskiej rotundy jednoapsydowej, odsłanianej sukcesywnie w latach 1978 i 1983. W 1984 r. prowadzono eksploatację przy północnej części kościoła oraz po stronie zachodniej, pomiędzy murem rotundy i narożnikiem budowli prostokątnej /także romańskiej/. W pierwszym z wymienionych rejonów przebadano nawarstwienia XIII-wiecznego wału obronnego wzniesionego w konstrukcji skrzyniowej, zachowanej jedynie w postaci drewna a czytelnej głównie dzięki zróżnicowaniu sekwencji nawarstwień na linii przebiegu ścian konstrukcji. Pod wałem zalegała cienka, zapewne żwirowana, oraz warstwa destrukcji rotundy, niżej warstwa z brukiem wyznaczającym poziom użytkowania kościoła oraz warstwy budowlane, m.in. okrzeseków wapiennych i piaskowcowych. Wykop realizowano w tym miejscu od stropu warstw wczesnośredniowiecznych poprzedzających wzniesienia rotundy. Odsłonięto fragment zewnętrznego lica fundamentu budowli na styku nawy i apsydy. Stwierdzono znaczne ugięcie nawarstwień w stosunku do poziomu odsadzki kościoła.

Po zachodniej stronie świątyni wykonano przepok pomiędzy jej nawą a narożnikiem budynku prostokątnego, aby uchwycić relacje warstw odpowiadających obydwu obiektom. Natrafiono na jamę grobową wykonaną z poziomu odpowiadającego pierwszej fazie użytkowania budowli być może nawet, gdy nie były jeszcze w pełni ukończone. Pod warstwami budowlanymi zalegała sekwencja nawarstwień osadowych z brukami, paleniskami oraz warstwa zawierająca doskonale zachowane odpady z obróbki drewna, zalegająca w pobliżu powierzchni skały.

Odsłonięto odcinki fundamentów rotundy i budynku prostokątnego. Fundament rotundy został wykonany z żamanego wapienia na zaprawie wapienno-piaskowej, przy czym w najniższej partii występują piaskie, piętowe kamienie o układzie ukośnym /opus spicatum/. Fundament budynku prostokątnego złożony jest z dwu wyodrębniających się części: górnej, wykonanej z bloków wapienia /w narożniku cios piaskowcowy/ spojonych zaprawą wapienno-piaskową oraz dolnej, wykonanej z żamanego wapienia spojonego gliną. Dolne części obu fundamentów wykonano w stopniowo zniżającym się ku skale wkopie wąskoprzeźrystym.

Zyskano szereg zespołów zabytków, które po dokładnej analizie pozwolą zapewne uściślić dotychczasowe wstępne datowanie obydwu budowli romańskich /na około połowę XII wieku/.

KRUSZWICA
woj. bydgoskie
Stanowisko 13

patrz
okres lateński

LĄD, gm. Ładek
woj. konińskie

Muzeum Archeologiczne
w Poznaniu

Badania prowadziły mgr mgr Krystyna Lutowa, Aleksandra Lipińska, Maria Seylandowa /autorka sprawozdania/. Finansowało Muzeum Archeologiczne w Poznaniu. Działalność sezonowa badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne /VII-XIII w./.

Kontynuowano przepok przez grodzisko po linii N-S, przycinając wał w północnej części grodziska. Uzyskano potwierdzenie dotychczasowych obserwacji co do budowy wału otaczającego najstarszy gród. Zaobserwowano schodkowane podcięcie naturalnego zbocza i ślady drewnianych konstrukcji, dla których specjalnie przygotowane zbrocze tworzy oparcie. Warstwy osadają ku północy /zewnętrzny stok wału/; warstwa spalenizny czy też zbutwieleliny tworzy zewnętrzną gra-